

Kwabaal

Naamgeving

Wetenschappelijke naam: *Lota lota*
(Linnaeus, 1758)

Herkomst naam: latinisering van Franse en Spaanse naam (Lota)

Bijzonderheden

In Finland is de kwabaal een populaire vis bij het ijsvissen. In 1998 kwamen 2 deelnemers bij een viswedstrijd op het bevroren Kilpisjärvimeer met opvallend grote kwabalen bij de jury. Op grond van onderzoek naar lengte en leeftijd, parasieten en vooral de maaginhoud bleek dat de kwabalen niet uit het bevroren meer kwamen. Doorslaggevend waren de blankvoorns in de kwabaalmaag, want die kwamen in dat meer helemaal niet voor. Daardoor vielen de fraudeurs door de mand.

Verspreiding in Nederland

De kwabaal moet vroeger een vrij algemene vis in Nederland geweest zijn. Hierop wijzen onder andere de vele volksnamen. Het visvlees was geliefd en de lever werd als medicijn tegen staar ("oogvlekken") beschouwd. Tot in de eerste helft van de twintigste eeuw kwam de kwabaal veelvuldig voor in de Friese meren, de Zuid-Hollandse plassen en de plassen ten oosten van de Utrechtse Vecht en ook in grotere beken of riviertjes als de Dinkel, de Berkel en de Ruurlose beek. Sinds 1960 is de soort in Nederland steeds verder achteruit gegaan. De laatste decennia wordt de kwabaal nog met enige regelmaat gevangen in het Hollands-Utrechtse plassen-gebied, de Biesbosch, het Volkerak, de Krammer, de Waal, het gebied van de Gelderse Poort, de Gelderse IJssel en het Keltmeer. Verder incidenteel in de Maas, de Drentse Aa, de Overijsselse Vecht en de Boven Slinge.

Burbot

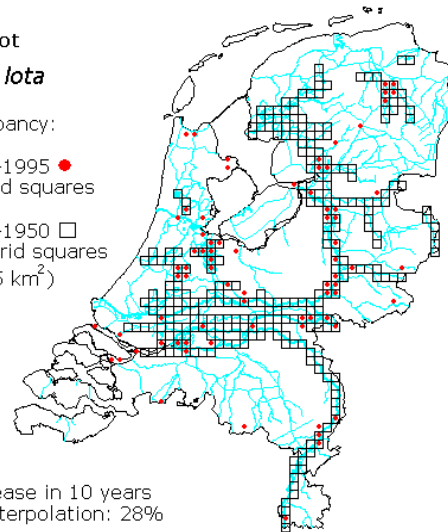
Lota lota

Occupancy:

1980-1995 ●
56 grid squares

1940-1950 □
290 grid squares
(5 x 5 km²)

decrease in 10 years
by interpolation: 28%

Belangrijkste habitateisen

De diepte en de stroomsnelheid waarbij de kwabaal kan paaien of waarbij de eieren zich ontwikkelen, hebben geen absolute grenzen. Erg belangrijk is waar de eieren na de paai terecht komen. Te veel slib in het paaigebied is waarschijnlijk schadelijk; volgens de meeste onderzoeken paait de kwabaal op kale zandbodems. Het gegeven dat kwabalen in diepe meren op grote diepte kunnen paaien is voor de Nederlandse situatie nauwelijks relevant. Wel blijkt uit verschillende onderzoeken dat ook dán de larven geleidelijk naar steeds ondieper water trekken.

Visserij

In Nederland heeft nooit een gerichte visserij op de kwabaal bestaan. In het boek van Aalderink uit 1911 staat dat de visser die een kwabaal in zijn fuiken aantreft, zijn fuiken beter kan opbergen: "wijl, als de kwab verschijnt, de aal verdwijnt". Ook voor de sportvisserij is de soort niet echt van belang,

vooral als gevolg van de doorgaans geringe dichtheid van de kwabaalstand.

Het vlees van de kwabaal schijnt goed van smaak te zijn, en de lever geldt als een delicatessen. In Oost-Europa en delen van Rusland wordt er gericht op kwabaal gevestigd.

Bedreigingen

De kwabaal is in Nederland een van de meest bedreigde vissoorten. Helaas ontbreekt het aan goede documentatie over de achteruitgang van deze soort en daarom ook over de juiste oorzaken.

Zeer waarschijnlijk heeft het te maken met de verbeterde waterpeilbeheersing, waardoor gebieden rond beken en meren in het vroege voorjaar niet meer overstromen. Tot ongeveer 1950 stonden beekdalen, maar ook de weidegebieden rond bijvoorbeeld de Friese meren (boezemlanden) aan het einde van de winter blank. In dit ondiepe water, waarin dierlijk plankton tot ontwikkeling komt en roofvis ontbreekt, konden kwabaallarven zich ongestoord ontwikkelen. In een studie uit de aangrenzende deelstaat Noordrijn-Westfalen wordt dit de belangrijkste bedreiging van de soort genoemd, naast de verslechterde waterkwaliteit. In de jaren zestig van de twintigste eeuw en de stijging van de watertemperatuur in rivieren door warmtekrachtcentrales. Mogelijk speelt de temperatuurstijging door klimaatverandering ook een rol bij de achteruitgang.

Beleidsstatus

De kwabaal is een voor Nederland inheemse soort. De soort is opgenomen in de Visserijwet, zonder beschermingsmaatregel, dus zonder gesloten tijd of minimummaat. Toch staat de vis als bedreigde vissoort op de Nederlandse Rode lijst.

Beheer

Mogelijk helpen beekherstelprojecten waarbij opnieuw overstromingsvlakten langs beken ontstaan bij het verbeteren van de leefomstandigheden van de kwabaal. Om soort verstandig te kunnen beheren en beschermen, moet onderzoek worden gedaan naar de feitelijke situatie in Nederland, op de plaatsen waar nu nog kwabalen voorkomen. De habitateisen van de in Nederland verblijvende kwabalen zijn onduidelijk. Onderzoek aan kwabalen in koude diepe meren in het verre noorden, die 's winters langdurig met ijs zijn bedekt, is waardeloos voor inzicht in de habitateisen van kwabalen in Nederland. Een goed uitgangspunt vormt het recente onderzoek in het kader van een herstelproject voor de kwabaal in Vlaamse beken. Samenwerking met onderzoekers uit België en Noordrijn-Westfalen is geboden.

(teksten uit: *Emmerik, A.M. van & H.W. de Nie, 2005. De zoetwatervissen van Nederland, ecologisch bekeken.*)